

Ֆինանսական Ֆուտբոլ

Մոդուլ 1 // ՓՈՂ ԽՆԱՅԵԼ. ՍԿՍԵՔ ԶԻՄԱ.
Սիրողական: 11-14 տարեկաններ

Մոդուլ 1 // «ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՖՈՒՏԲՈՒԼ» ԵՐԱԳԻՐ

Ֆինանսական ֆուտբոլը կրթական տեսախաղ է, որը նախատեսված է անձնական ֆինանսների հիմունքների մասին ավելի գիտելիքներ կուտակելու համար:

Այն մշակվել է այն տրամաբանությամբ, որ խաղերը կարող են լինել ուսուցման արդյունավետ գործիքներ: Ֆինանսական ֆուտբոլը աշակերտներին, ուսանողներին ներգրավում է զվարճալի, հաճելի զբաղմունքում՝ միաժամանակ տալով նրանց գիտելիքներ այնպիսի թեմաներով, որոնք էական են կյանքի կարևոր հմտություններ յուրացնելու համար:

Ֆինանսական ֆուտբոլը բարդության տարբեր մակարդակների հարցեր է առաջադրում ողջ խաղի ընթացքում: Հաջող ֆինանսական կառավարումը, ինչպես ֆուտբոլում, պահանջում է ռազմավարություն, հնարամտություն և տոկոսություն:

Հետևյալ ուսումնական ծրագիրը խաղին նախորդող մոդուլների շարք է: Նախքան Ֆինանսական ֆուտբոլ խաղալը, խորհուրդ ենք տալիս Ձեր աշակերտների, ուսանողների հետ ուսումնասիրել և լրացնել չորս կրթական մոդուլները, որպեսզի նրանք հաջող անցում կատարեն այն ֆինանսական հասկացություններին, որոնք ընդգրկվել են այս խաղում:

Մոդուլ 1 // ՍԿՍԻՐ ԽՆԱՅԵԼ ՉԵՆՑ ՉԻՄԱ

Համառոտ ակնարկ. այս դասին աշակերտները կբացահայտեն փոքր պատասխանատվությամբ կառավարելու կարևորությունը: Նրանք կծանոթանան միջոցներ խնայելուն և պատասխանատու ծախսումներին վերաբերող ռազմավարություններին, ինչպես նաև կհասկանան, թե ինչու է խնայելը համարվում կյանքի արժեքավոր հմտություն:

Տարիքային խումբ. 11-14 տարեկաններ

Տրամադրվող ժամանակ. 60 րոպե

Առարկա. տնտեսագիտություն, մաթեմատիկա, ֆինանսներ, անձնական ֆինանսների կառավարում, կիրառական հմտություններ

Ուսուցման նպատակներ.

- հասկանալ, թե ինչ է ֆինանսապես պատասխանատու լինելը,
- սովորել, թե ինչպես է գումար խնայելը գումար բերում,
- հասկանալ արտակարգ իրավիճակների Ձեր ֆոնդն ստեղծելու կարևորությունը,
- ծանոթանալ գոյություն ունեցող խնայողական հաշիվների տեսակներին:

Նյութեր. ծրագիրը վարողները կարող են վիկտորինան և գրավոր վարժությունները որպես բաժանվող նյութ տպել և պատճենել այս փաստաթղթի հետևի մասում: Հաճախ կիրառվող ֆինանսական եզրույթների համար աշակերտները կարող են օգտվել համացանցից, օգտագործել առցանց բառարան կամ օգտվել համացանցից:

Գործնական վարժությունների պատասխանները այս փաստաթղթի վերջին էջում են:

Մոդուլ 1 // Ուղեցույց

Ֆուտբոլային պահումը կամ «սեյվը» հաճախ խաղի ամենադրամատիկ պահն է, երբ դարպասապահը վերջին վայրկյաններին հասցնում է փակել գնդակի ճանապարհը, և ամբոխը բուռն կերպով է արձագանքում դրան: Օրվա խաղի այսօրինակ հերոսական, բայց և անցողիկ սխրանքներից պակաս կարևոր չեն նաև խաղացողների ամենօրյա վարժանքները: Դաշտում առավել հաջող խաղացողները հաճախ ամենակարգապահ խաղացողներն են, ովքեր հենց սկզբից են իրենց մեջ ձևավորել մարզումներ անցկացնելու լավ սովորություններ և շարունակում են մարզվել նույն սկզբունքով: Ֆինանսական ամրապնդությունը ոչնչով չի տարբերվում: Ամենակարևոր հատկություններից մեկը, որ երիտասարդը կարող է յուրացնել, ծախսերը պատասխանատու կերպով կատարելու և գումարներ ինսայելու սովորությունն է: Գումար ինսայելը գուցե և այնքան հետաքրքրաշարժ չէ, որքան վերջին պահին դարպասը փրկելը և խաղը հաղթելը, սակայն սա մի հմտություն է, որը կօգնի աշակերտներին հաղթել կյանքի խաղում՝ հաճախել համալսարան, եթե դա է նրանց ընտրությունը, հասնել ֆինանսական անկախության, իրենց ֆինանսական նպատակներին:

Զննարկումը մեկնարկեք, աշակերտներին հարցնելով այն մասին, թե արդյոք նրանց մեջ կա մեկը, ով գումար է ինսայում, և եթե այդպես է, ապա ինչի համար է նա դա անում: Իմացե՛ք նրանց կարծիքը, թե որքան ժամանակ է հարկավոր, որպեսզի նրանք հասնեն իրենց նպատակին: Տունը տվե՛ք, որ, գումար ինսայելով, նրանք կարող են կարևոր փոփոխություն մտցնել իրենց կյանքում, ինչը թույլ կտա ձեռք բերել բնակարան, հաճախել համալսարան կամ պատրաստ լինել արտակարգ իրավիճակներին: Շարունակե՛ք քննարկումը՝ ներկայացնելով ինսայելու տարբեր եղանակները և բացատրելով, թե ինչպես են գործում ինսայողությունները:

Ինսայողություններին վերաբերող հիմնական եզրույթները և հասկացությունները
(Թավատառերով ցույց են տրվում գործածված բառապաշարի կարևոր եզրույթները: Կարելի է աշակերտներին որպես լրացուցիչ գրավոր վարժություն հանձնարարել այդ եզրույթների բացատրությունը:)

Ինչու՞ է պետք գումար ինսայել

Գումար ինսայելը կյանքի առավել կարևոր հմտություններից մեկն է, որ Դուք կարող եք սովորել Ձեր ողջ կյանքի ընթացքում: Այն Ձեզ թույլ կտա.

- հասնել կարճաժամկետ կոնկրետ նպատակներին (օրինակ՝ գնել նոր տեսախաղ կամ հեծանիվ),
- պատրաստ լինել անսպասելի ծախսերի (օրինակ՝ հեծանիվի վերանորոգման ծախսեր),
- պլանավորել ապագայի նպատակները (օրինակ՝ ինսայել ուսում ստանալու կամ մեքենա ձեռք բերելու համար):

Հանձնարարե՛ք աշակերտներին մտածել և ներկայացնել կարճաժամկետ և երկարաժամկետ նպատակների, ինչպես նաև չնախատեսված ծախսերի այլ կոնկրետ օրինակներ:

Որքան պետք է ինսայել

Ձեր աշակերտները, հնարավոր է, որ փոքր չափերով, սակայն արդեն ինսայում են գումար ինսայատուփում կամ բանկային հաշվում: Հարցրե՛ք նրանց՝ իրենց կարծիքով իրենց փողի որ մասն են նրանք ինսայում: Ահա ինսայողության վերաբերյալ որոշ խորհուրդներ.

- մասնագետներն առաջարկում են ինսայել ամբողջ եկամտի առնվազն 10%-ը:
- Եթե Դուք չափահաս եք և ապրում եք սեփական միջոցներով, ապա պետք է արտակարգ իրավիճակների Ձեր ֆոնդում ունենաք առնվազն վեց ամսվա ապրուստի համար կուտակած միջոցներ:

Մոդուլ 1 // Ուղեցույց (շարունակելի)

- Արտակարգ իրավիճակների Ձեր ֆոնդի առկայությունն ապահովության զգացում է տալիս և հնարավորություն տալիս դիմակայել այնպիսի անցանկալի իրադարձությունների, ինչպիսիք կարող են լինել հիվանդանալը, աշխատանքը կորցնելը կամ մեքենա վերանորոգելը:

Խնայելու եղանակները

Խնայողության առաջին կանոնը. **Առաջին հերթին վճարիր քեզ:** Այլ կերպ ասած՝ ձեր բազմաթիվ գումարները կատարելուց հետո միայն ստուգելու սովորությունից, թե արդյոք խնայելու համար գումար մնացել է, թե ոչ: Փոխարենը լավ կլինի գումարը հենց սկզբից մի կողմ դնել: Հակառակ դեպքում Դուք երբեք ի վիճակի չեք լինի խնայել:

Ծախսեք խելամուղեն: Գումար խնայել սկսելու հասարակ եղանակ է Ձեր ծախսումների հարցում ավելի ուշադիր լինելը. փոխեք խնայելուն խանգարող Ձեր վարքագիծը: Երբ գումարներ եք կատարում, ընդունված որոշ ռազմավարություններ կարող են Ձեզ օգնել վստահ լինել ծախսերի խելամուղեության հարցում: Օրինակ՝ համեմատեք գները, ստուգեք, թե որքանով է ձեռք բերված իրով կամ ապրանքով ստացած բավարարվածությունն արդարացնում կատարած ծախսը: Դիտարկեք նաև խնայելու մի քանի այլ հեշտ ուղիներ.

- ցերեկային ժամերն անցկացրեք զբոսայգում (եթե այն անվճար է)՝ արագ սննդի սպասարկման կետ մտնելու փոխարեն (խնայողությունը կկազմի 800-1500 դրամ),
- Կինոթատրոն գնալու տարբերակը (մոտ 2500 դրամ՝ փոփոխելով և զազավորված ըմպելիքով) կարող է փոխարինել վարձույթով ձեռքբերված կամ ներբեռված ֆիլմի դիտումով (կկազմի 500 դրամ):

Գրատախտակին թվարկեք այս շաբաթ աշակերտների կողմից կատարված մի քանի առօրյա ծախսեր և փոխարինեք դրանք պակաս ծախսատարներով: Որքան գումար կարող էին Ձեր խմբի անդամները միասնաբար խնայել այս շաբաթ:

Ու՞ր դնել խնայած գումարը

Բացատրեք աշակերտներին, որ թե արտակարգ իրավիճակների Ձեր ֆոնդի, թե երկարաժամկետ նպատակների համար լավ խնայողական պլանի ձևավորման մաս է գումարը լավագույն պայմաններով ի պահ տալու վայրի ճիշտ ընտրությունը, ինչը խնայողություններն ավելացնելու գրավականն է: Մետաղադրամների խնայատուփերը հարմար են մանրադրամի համար, իսկ եթե շատ ավելի լուրջ եք տրամադրված խնայողության հարցում, ուրեմն կարող եք դիտարկել բանկային ավանդային հաշիվ ունենալու հնարավորությունը: Սա Ձեր գումարը ապահով պահելու գործիք է, որն առաջարկվում է բանկերում:

Այժմ, երբ արդեն գիտեք, թե որտեղ կարելի է հաշիվ բացել, եկեք ավելի մանրամասն ուսումնասիրենք, թե ինչպես են խնայողությունները գործում: Նախևառաջ, այստեղ օգտագործվել են մի քանի եզրույթներ.

Ավանդային հաշվում ավանդի գումարը կամ մայր գումարն այն գումարն է, որը Դուք ներդնում եք Ձեր հաշվի վրա՝ որպես խնայողություն:

Դուրսբերումը հաշվից գումար հանելն է:

Ավանդի համայրումը Ձեր ավանդային հաշվի վրա գումարի ավելացումն է:

Միջոցները տանը՝ խնայատուփում, և բանկում բացված բանկային ավանդային հաշվում պահելու միջև եղած հիմնական տարբերությունն այն է, թե ինչ եղանակով է աճում ավանդի գումարը (Ձեր գումարը): Տանը գումարն աճում է միայն այն ժամանակ, երբ Դուք գումար եք ավելացնում (համայրում)

Մոդուլ 1 // Ուղեցույց (շարունակելի)

Եթե արկղիկում եղած գումարի (մայր գումարի) վրա: Ավանդային հաշվի պարագայում Ձեր գումարն աճում է ոչ միայն այն ժամանակ, երբ Դուք համալրում եք ավանդը, այլ նաև այն ժամանակ, երբ ավանդի գումարի վրա տոկոսագումար է կուտակվում: Տոկոսագումարը գումար է, որը բանկը վճարում է Ձեզ՝ Ձեր ավանդային հաշիվն իր մոտ թողնելու համար, կարծես՝ Դուք Ձեր գումարը փախսառության ձևով հանձնել եք բանկին: Դուք Ձեր գումարը տալիս եք ի պահ, և նրանք դրա դիմաց տոկոսագումար են վճարում: Այդպես Ձեր գումարն աճում է: Փողի գումարային այս օգուտը, որով չափվում է ձեր ներդրումը, կոչվում է եկամտաբերության դրույք (rate of return): Բանկը Ձեզ տոկոսագումար է վճարում և դրա դիմաց ստանում Ձեր փողն օգտագործելու, այսինքն՝ այլ անձանց վարկերի տեսքով տրամադրելու կամ ներդրումներ կատարելու իրավունք:

Տոկոսադրույքը Ձեր ավանդային գումարի տոկոսով արտահայտված այն մասն է, որը բանկը պարտավորվում է վճարել՝ ավելացնելով Ձեր ավանդային հաշիվը: Տոկոսադրույքը հաճախ հիշատակվում է որպես SՏԵ կամ տարեկան տոկոսային եկամտաբերություն:

Ինչպես է հաշվարկվում պարզ տոկոսը

Մայր գումար x տոկոսադրույք x ժամկետ = տոկոսագումար

Օրինակ՝ Դուք 100 000 դրամով ավանդային հաշիվ եք բացում 10% տարեկան պարզ տոկոսադրույքով: Ի՞նչ տոկոսագումար կունենաք առաջին տարում:

$100\ 000 \text{ դրամ} \times 0,1 \times 1 = 10\ 000 \text{ դրամ տարեկան տոկոսագումար}$

Բարդ տոկոս այն է, ինչն իրապես նպաստում է ինսայդդության ավելացմանը: Երբ Ձեր տոկոսը դառնում է բարդ, տոկոսագումարը գումարվում է Ձեր հաշիվին և դառնում Ձեր ավանդի գումարի մաս: Որքան մեծանում է ավանդի գումարը, այնքան Ձեր հաշիվն ավելի շատ տոկոսագումար է վաստակում, ինչն էլ շարունակաբար գումարվում է նոր ավանդային գումարին: Սա մի հզոր ցիկլ է, որը, իսկապես, ավելացնում է Ձեր ինսայդդությունները:

Պարզ տոկոսի հաշվարկի վերոհիշյալ օրինակում, 100 000 դրամը տարեկան 10% տարեկան պարզ տոկոսադրույքով յուրաքանչյուր տարի վաստակում է 10 000 դրամ տոկոսագումար: Սակայն, եթե այդ տոկոսը դառնա բարդ, ապա 10 000 դրամ տոկոսագումարը, որը Դուք կվաստակեք առաջին տարում, կգումարվի ավանդի գումարին երկրորդ տարվա սկզբին: Այս գործողությամբ Դուք ավելի բարձր տոկոսագումար կվաստակեք երկրորդ տարում (11 000 դրամ) և այդպես դրանից ավելի շատ յուրաքանչյուր հաջորդ տարում:

$100\ 000 \text{ դրամ} \times 0,1 \times 1 = 10\ 000 \text{ դրամ տոկոսագումար առաջին տարում}$

$110\ 000 \text{ դրամ} \times 0,1 \times 1 = 11\ 000 \text{ դրամ տոկոսագումար երկրորդ տարում}$

Նշենք նաև, որ այդ վաստակած տոկոսագումարները հարկվում են եկամտային հարկով (այս տիպի եկամտի համար սահմանված է 10%):

72-ի կանոնը

Ցանկանում եք իմանալ, թե որքան արագ Ձեր գումարը կկրկնապատկվի: 72-ի կանոնի միջոցով կարելի է արագորեն հաշվարկել, թե որքան ժամանակ կպահանջվի, որպեսզի բարդ տոկոսով Ձեր ինսայդդությունները կրկնապատկվեն: Ինչպե՞ս է այն հաշվարկվում.

72-ը բաժանած տվյալ տոկոսադրույքի = տարիների այն թվաքանակ, որն անհրաժեշտ է Ձեր մայր գումարը կրկնապատկելու համար:

Հետևաբար, եթե Ձեր տոկոսադրույքը կազմում է 10% և ուզում եք իմանալ, թե որքան ժամանակ

Մոդուլ 1 // Ուղեցույց (շարունակելի)

կապահանջվի, որպեսզի Ձեր ավանդային գումարը կրկնապատկվի, կգործի հետևյալ հավասարումը.

$$72\text{-ը բաժանած } 10\text{-ի} = 7.2 \text{ տարի}$$

Խնայողությունների տեսակները և ինչպես ընտրել դրանք

Այն ընթացքում, երբ գնահատում եք, թե որտեղ կարելի է պահել խնայողությունները, Դուք պետք է ուսումնասիրեք բանկերը՝ համեմատելով առաջարկվող ծառայությունները և դրանց դիմաց գանձվող վճարների տեսակները: Դուք պետք է նաև որոշեք, թե խնայողական գործիքների հր տեսակն է, որ կարող է Ձեզ համար կատարյալ տարբերակ լինել:

Գոյություն ունեն խնայողական միջոցների ներդրման բազում գործիքներ՝ ավանդական հաշիվները, խնայողական հաշիվները, ուսանողական ավանդները, կենսաթոշակային հաշիվները և այլն: Ճիշտ տեսակն ընտրելու համար ընդամենը մի քանի քայլ պետք է կատարել.

որոշել, թե ինչի համար եք գումարը խնայելու:

Որոշել, թե ինչ աստիճանի հասանելիություն եք ուզում ունենալ Ձեր գումարին: Դա կոչվում է իրացվելիություն:

Որոշել, թե որքան գումար եք ներդնելու:

Գտնել լավագույն տոկոսադրույթն առաջարկող և ամենացածր վճարները գանձող հաշիվը:

Բարձր իրացվելիությունը նշանակում է, որ Ձեր գումարը կարող է ազատ շարժվել, իրացվել: Օրինակ, եթե Դուք ուզում եք մշտական հնարավորություն ունենալ բանկոմատից նույն պահին գումար դուրս բերել, ուրեմն Ձեզ հարկավոր է բարձր իրացվելիությամբ հաշիվ:

Որպես կանոն, ավանդական խնայողական հաշիվը կամ ընթացիկ հաշիվը ապահովում է ամենաբարձր իրացվելիություն: Այս երկուսից՝ խնայողական հաշիվը սովորաբար ավելի լավ տոկոսադրույթ է առաջարկում, քան ընթացիկ հաշիվը:

Եթե Դուք չեք գրելու կամ բանկոմատից գումար դուրս հանելու կարիք չունեք և կարող եք երկար ժամանակով ձեռք չտալ Ձեր ավանդի գումարին, ուրեմն կարելի է դիտարկել երկարաժամկետ ավանդները, արժեթղթերում կատարվող ներդրումները, իսկ արտասահմանում նաև ԱՅ կամ Ավանդային Հավաստագիր գործիքն ունենալու տարբերակը: Որքան երկար ժամանակով եք համաձայնում թողնել Ձեր գումարը, այնքան ավելի լավ տոկոսադրույթ է առաջարկվում դրա դիմաց: Սակայն, եթե պետք է գումարը հանել մինչև համաձայնեցված ժամանակը լրանալը, Դուք, ամենայն հավանականությամբ, կարող եք կորցնել վաստակած տոկոսագումարների մի մասը կամ ամբողջությամբ: Ներքոբերյալ գիծն ընդհանուր ուղեցույց է տարբեր խնայողական ապրանքների համար:

Առավել իրացվելի
Որպես ավանդ ներդրվող ավելի պակաս գումար
Ավելի ցածր տոկոսադրույթ

Պակաս իրացվելի
Ավելի շատ ներդրվող գումար
Ավելի բարձր տոկոսադրույթ

Ընթացիկ հաշիվ, Խնայողական հաշիվ, Երկարաժամկետ ավանդ, Արժեթղթերում ներդրումներ

Ի դեպ, հավելելնք նաև, որ ավանդների ընտրության հարցում Ձեզ կարող է օգնել www.abcfinance.am կայքում առկա Ֆինանսական օգնական գործիքը, որտեղ կարող եք մուտքագրել Ձեր պահանջները, ստանալ շուկայում առկա Ձեզ ամենահարմար առաջարկները:

Մոդուլ 1 // Զննարկում

Մենք խոսեցինք ինսայողական պրոդուկտների մի քանի առավել տարածված տեսակների մասին: Իսկ թե որն է Ձեզ համար լավագույնը, պայմանավորված կլինի տարբեր գործոններով. ինչի համար եք խնայում, որքան զգայուն եք ռիսկի պարագայում և իրացվելիության ինչպիսի աստիճան եք ցանկանում ունենալ Ձեր ինսայողությունների նկատմամբ: Դիտարկե՛ք, թե ինսայողական հաշվի իր տեսակը կարող է լինել լավագույնը.

Եթե Ձեր տատիկը բժշկական խնդիրներ ունի, և Ձեր կարծիքով հաջորդ տարում կարող է կարիք լինել բժշկական անակնկալ այցելությունների, ուստի նաև կլինեն ծախսեր:

[լավագույն պատասխանը՝ ընթացիկ կամ ինսայողական հաշիվ և ոչ թե երկարաժամկետ ներդրումներ:]

Այս օրինակով որքան է կարևորվում Ձեր միջոցների նկատմամբ իրացվելիությունը:

[լավագույն պատասխանը՝ կարևոր է: Միջոցները պետք է հասանելի լինեն առանց տուգանքների:]

Եթե Դուք ցանկանում եք ինքնաթիռի տոմս գնել և հինգ տարի հետո մեկնել մեկ այլ երկիր՝ նշելու Ձեր մայրիկի և հայրիկի ամուսնության 30-ամյա հոբելյանը:

[լավագույն պատասխանը՝ ամենալավ տոկոսադրույքը հավանաբար առաջարկում է երկարաժամկետ ավանդը կամ ներդրումները:]

Եթե Դուք ցանկանում եք Նոր հեծանիվ գնել հետագա վեց ամիսների ընթացքում:

[լավագույն պատասխանը՝ ինսայողական հաշիվ:]

Եթե Դուք ուզում եք որոշակի լրացուցիչ գումար ունենալ՝ զեղչերի օրերին որոշ գնումներ կատարելու համար:

[լավագույն պատասխանը՝ ընթացիկ և ինսայողական հաշիվները հավանաբար ամենալավ տարբերակն է, քանի որ միջոցները արագ հասանելի են:]

Մոդուլ 1 // Վիկտորինա

Պատասխանեք հետևյալ հարցերին.

Ճիշտ թե սխալ. մայր գումարն այն գումարն է, որով Դուք ավանդային հաշիվ եք բացում:

Ճիշտ թե սխալ. իրացվելիությունը վերաբերում է նրան, թե որքան է Ձեր գումարը հասանելի Ձեզ համար:

Ո՞ր գործիքն է ավելի շատ տոկոսագումար ապահովում՝ ինսյորդական հաշիվը, թե՞ երկարաժամկետ ավանդը:

Ճիշտ թե սխալ. ինսյորդության խելամիտ կանոն է՝ «Վերջին հերթին վճարիր քեզ»:

Ինչպե՞ս է բացվում SՏԵ հապավումը և ի՞նչ է այն նշանակում:

Ինչպե՞ս է կոչվում կանոնը, որն օգնում է որոշել, թե որքան ժամանակ է պահանջվում, որպեսզի Ձեր գումարը կրկնապատկվի:

Նշե՞ք երեք հիմնական պատճառներ, որոնց համար մարդիկ գումար են ինսյում:

Ճիշտ թե սխալ. եթե Դուք ուզում եք մշտական հասանելիություն ունենալ Ձեր միջոցներին, ապա ընթացիկ և ինսյորդական հաշիվները ինսյորդության լավ տարբերակներ է:

Ճիշտ թե սխալ. արժեթղթերում ներդրումները ինսյորդության լավ տարբերակներ են, եթե Դուք կարող եք բավականաչափ երկար ժամանակով փողին ձեռք չտալ:

Ճիշտ թե սխալ. արտակարգ իրավիճակների Ձեր ֆոնդում երկամսյա ապրուստի ծախսեր ունենալը կարևոր է:

Մոդուլ 1 // Գրավոր վարժություններ (շարունակելի)

Գործածելով **72-ի կանոնը** կարելի է հեշտ եղանակով ստանալ այն մոտավոր հաշվարկը, թե որքան արագ Ձեր գումարը կարող է աճել ֆիքսված բարդ տոկոսադրույքով: Այսինքն՝ 72-ը բաժանեք գործող տոկոսադրույքի և ստացած պատասխանը Ձեզ կհուշի այն տարիների թվաքանակը, որն անհրաժեշտ է, որպեսզի Ձեր գումարը կրկնապատկվի: Դուք նաև կարող եք 72-ը բաժանել Ձեր գումարի կրկնապատկման համար պահանջվող տարիների թվաքանակով, որպեսզի ստանաք դրա համար կիրառվող տոկոսադրույքը:

Ահա 72-ի կանոնի գործածման մի քանի օրինակներ.

5% տոկոսադրույքի դեպքում պահանջվելու է $72 \div 5$ կամ 14.4 տարի, որպեսզի Ձեր գումարը կրկնապատկվի:

Որպեսզի Ձեր գումարը կրկնապատկվի 10 տարում, Ձեզ հարկավոր է հետևյալ տոկոսադրույքը՝ $72 \div 10$ կամ 7.2%:

Եկեք տեսնենք 72-ի կանոնը գործնականում.

	Եկամտաբերության դրույք	Տարիների քանակ
72-ը բաժանած	3%	
72-ը բաժանած	5%	
72-ը բաժանած		6
72-ը բաժանած		15

72-ի կանոնը պարզեցված բանաձև է, այն նախատեսված է միայն մոտավոր հաշվարկի համար, քանի որ տոկոսադրույքի աճին զուգընթաց նվազում է բանաձևի ճշգրտությունը:

Մոդուլ 1 // Պատասխաններ

Վիկտորինայի պատասխաններ.

1. ճիշտ
2. ճիշտ
3. Երկարաժամկետ ավանդը
4. Սխալ
5. Տարեկան տոկոսային եկամտաբերություն, տվյալ հաշվի համար գործող տոկոսադրույքը՝ հաշվի առնելով կապիտալացումների հաճախականությունները, առկա վճարները:
6. 72-ի կանոնը
7. Կոնկրետ նպատակի իրագործման, ապագայի երկարաժամկետ պլանների կամ անսպասելի իրադարձություններին պատրաստ լինելու համար:
8. ճիշտ
9. ճիշտ
10. Սխալ

Բարդ տոկոսի պատասխաններ.

Եթե 100 000 դրամ ներդնեք 3% ՏՏԵ և 2 տարի ժամկետ առաջարկող խնայողական հաշվում՝

$$100\ 000\ \text{դրամ} \times 0.03 = 3\ 000\ \text{դրամ},\ 3\ 000\ \text{դրամ} + 100\ 000\ \text{դրամ} = 103\ 000\ \text{դրամ}$$

$$103\ 000\ \text{դրամ} \times 0.03 = 3\ 090\ \text{դրամ},\ 3\ 090\ \text{դրամ} + 103\ 000\ \text{դրամ} = 106\ 090\ \text{դրամ}$$

Եթե 500 000 դրամ ներդնեք 5% ՏՏԵ և 3 տարի ժամկետ առաջարկող ԱՅ-ում՝

$$500\ 000\ \text{դրամ} \times 0.05 = 25\ 000\ \text{դրամ},\ 25\ 000\ \text{դրամ} + 500\ 000\ \text{դրամ} = 525\ 000\ \text{դրամ}$$

$$525\ 000\ \text{դրամ} \times 0.05 = 26\ 250\ \text{դրամ},\ 26\ 250\ \text{դրամ} + 525\ 000\ \text{դրամ} = 551\ 250\ \text{դրամ}$$

$$551\ 250\ \text{դրամ} \times 0.05 = 27\ 563\ \text{դրամ},\ 27\ 563\ \text{դրամ} + 551\ 250\ \text{դրամ} = 578\ 813\ \text{դրամ}$$

72-ի կանոնի պատասխաններ.

	Եկամտաբերության դրույք	Տարիների քանակ
72-ը բաժանած	3%	24
72-ը բաժանած	5%	14
72-ը բաժանած	12%	6
72-ը բաժանած	4.8%	15

Ֆինանսական Ֆուտբոլ

Մոդուլ 2 // ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԸ ՀԱՎԱՍԱՐԱԿՇՈՒՄ ԵՆ
Սիրողական: 11-14 տարեկաններ

Մոդուլ 1 // «ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՖՈՒՏԲՈՒԼ» ԵՐԱԳԻՐ

Ֆինանսական ֆուտբոլը կրթական տեսախաղ է, որը նախատեսված է անձնական ֆինանսների հիմունքների մասին ավելի գիտելիքներ կուտակելու համար:

Այն մշակվել է այն տրամաբանությամբ, որ խաղերը կարող են լինել ուսուցման արդյունավետ գործիքներ: Ֆինանսական ֆուտբոլը աշակերտներին, ուսանողներին ներգրավում է զվարճալի, հաճելի զբաղմունքում՝ միաժամանակ տալով նրանց գիտելիքներ այնպիսի թեմաներով, որոնք էական են կյանքի կարևոր հմտություններ յուրացնելու համար:

Ֆինանսական ֆուտբոլը բարդության տարբեր մակարդակների հարցեր է առաջադրում ողջ խաղի ընթացքում: Հաջող ֆինանսական կառավարումը, ինչպես ֆուտբոլում, պահանջում է ռազմավարություն, հնարամտություն և տոկոսություն:

Հետևյալ ուսումնական ծրագիրը խաղին նախորդող մոդուլների շարք է: Նախքան Ֆինանսական Ֆուտբոլ խաղալը, խորհուրդ ենք տալիս Ձեր աշակերտների, ուսանողների հետ ուսումնասիրել և լրացնել չորս կրթական մոդուլները, որպեսզի նրանք հաջող անցում կատարեն այն ֆինանսական հասկացություններին, որոնք ընդգրկվել են այս խաղում:

Մոդուլ 2 // ԲՅՈՒՋԵՆԵՐԸ ՀԱՎԱՍԱՐԱԿՇՈՒՄ ԵՆ

Համառոտ ակնարկ. անձնական միջոցների արդյունավետ կառավարումը պահանջում է ինսայդդոլությունների ու ծախսերի քայլ առ քայլ պլանավորում, ծրագրում: Այդ ծրագիրը կոչվում է բյուջե: Այս դասին աշակերտները պետք է հստակ պատկերացում կազմեն այն մասին, թե ինչու է կարևոր բյուջեի պլանավորումը և իմանան, թե ինչպես պետք է ստեղծել և վարել բյուջեն: Այս դասին աշակերտները պետք է հստակ պատկերացում ունենան այն մասին, թե ինչու է կարևոր բյուջեի կազմումը և իմանան, թե ինչպես պետք է ստեղծել և վարել բյուջեն: Բացի դրանից՝ նրանք կառնչվեն ֆինանսական որոշումների կայացման գործընթացները և կսովորեն ծախսերի կատարման խելացի ռազմավարություններ:

Տարիքային խումբ. 11-14 տարեկաններ

Տրամադրվող ժամանակ. 60 րոպե

Առարկա. տնտեսագիտություն, մաթեմատիկա, ֆինանսներ, անձնական ֆինանսների կառավարում, կիրառական հմտություններ

Ուսուցման նպատակներ.

- իմանալ ֆինանսական պատասխանատվության հիմնական տարրերը,
- առանձնացնել և ուսումնասիրել ծախսելու ներկայիս սովորությունները,
- առանձնացնել ինքնուրույն ապրելու հետ կապված զանազան ծախսերը,
- որոշել «անհրաժեշտ է» և «ուզում եմ» հասկացությունների տարբերությունը,
- հասկանալ կապը բյուջեի և ինսայդական նպատակների միջև,
- սահմանել ֆինանսական նպատակներ,
- հասկանալ, թե բարեգործական նվիրաբերումն ինչ դեր կարող է ունենալ բյուջեում:

Նյութեր. ծրագիրը վարողները կարող են վիկտորիան և գրավոր վարժությունները որպես բաժանվող նյութ տալ և պատճենել այս փաստաթղթի հետևի մասում: Հաճախ կիրառվող ֆինանսական եզրույթների համար աշակերտները կարող են օգտվել համացանցից, օգտագործել առցանց բառարան կամ օգտվել համացանցից:

Գործնական վարժությունների պատասխանները այս փաստաթղթի վերջին էջում են:

Մոդուլ 2 // Ուղեցույց

Հավասարակշռությունը հմտությունն է, որը վճռական դերակատարում ունի ֆուտբոլում: Խաղացողները պետք է կարողանան ճշգրտորեն տիրապետել իրենց մարմնի (ոտքեր, պարանոց և գլուխ) և գնդակի միջև փոխազդեցության կանոններին, ինչպես նաև կարողանան դա օգտագործել՝ մրցակցի նկատմամբ առավելության հասնելու համար: Հավասարակշռությունը նույնքան կարևոր է անձնական միջոցները կառավարելու համար: Դուք պետք է կարողանաք ստեղծել և պահպանել հավասարակշռություն փողի մուտքի և ելքի միջև, ինչից հետո միայն կկարողանաք դիտարկել այդ ելումուտը և տեսնել, թե որքանով է այն հավասարակշռված: Եթե Դուք ծախսում եք ավելին, քան վաստակել եք (կես դրույքաչափ աշխատանքի, ծնողներից ստացած գումարների կամ նվերների միջոցով), ուրեմն Ձեր բյուջեն հավասարակշռությունից դուրս է, և Դուք դժվարություններ կունենաք գումար խնայելու և Ձեր ֆինանսական նպատակներին հասնելու ճանապարհին:

Բյուջեն ֆինանսական պլանն է, որը հաշվարկում է Ձեր եկամուտը (գումարը, որ վաստակել եք) և որոշում, թե որտեղ է ծախսվում Ձեր գումարը: Սա Ձեր վարքագիծը ի ցույց դնելու արդյունավետ միջոց է և օգնում է հասկանալ՝ արդյոք ավելին եք ծախսում որոշակի ապրանքների վրա կամ ի վիճակի եք խնայել ավելին, քան դա Ձեզ հաջողվում է ներկայումս: Այն նաև կարևոր գործիք է՝ ֆինանսական նպատակներին հասնելու համար:

Եկեք ավելի մանրամասն զննենք բյուջեի այս բաղադրիչներից յուրաքանչյուրը: (Այս դասի ընթացքում **թավատառերով** ցույց են տրվում գործածվող բառապաշարի կարևոր եզրաբառերը: Կարելի է աշակերտներին հանձնարարել, որպես լրացուցիչ գրավոր վարժություն, տալ այդ եզրաբառերի սահմանումը:)

ԵԿԱՄՈՒՏ

Եկամուտը վճար է, որ ստանում են ապրանքների կամ ծառայությունների տրամադրման, այդ թվում՝ աշխատանքի և նպաստի դիմաց: Եկամուտ է համարվում նաև այն գումարը, որ Դուք վաստակում եք խնայողություններից կամ ներդրումներից (ինչպիսիք են՝ տոկոսները, շահաբաժինները կամ ֆոնդային բաժնետոմսերի վաճառքից ստացած հասույթը): Երբ Դուք ունեք աշխատանք, ապա այն, ինչ վաստակում եք, կոչվում է համախառն եկամուտ: Սա այն ընդհանուր գումարն է, որ Դուք վաստակել եք մինչև հարկումը: Համախառն աշխատավարձից հարկերի և աշխատավարձի գծով մյուս բոլոր նվազեցումները կատարելուց հետո Ձեզ է մնում այն գումարը, որ կոչվում է զուտ եկամուտ: Սա այն փաստացի գումարն է, որ մուտք է լինում տուն և որից էլ սկսվում է Ձեր բյուջեի ձևավորումը:

ԾԱԽՍԵՐ

Ծախսերն այն գումարներն են, որ վճարում են ապրանքների կամ ծառայությունների դիմաց: Վարձակալությունը, հագուստեղենի, սննդի համար ծախսվող միջոցները, հեռախոսավարձը ծախսերի օրինակներ են: Հարցրեք Ձեր աշակերտներին, թե ինչի վրա են ծախսում իրենց գումարները և որքան են ծախսում յուրաքանչյուր ամիս: Հարցրեք նրանց, թե ինչ օրինաչափություններ կան իրենց ծախսային սովորություններում ու վարքագծերում: Ինչու՞ են նրանք ձեռք բերում այն, ինչ ձեռք են բերում, ինչն է ազդում նրանց որոշումների վրա:

ԿԱՐԻՔՆԵՐՆ ԸՆԴԴԵՍ ՑԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ

Իրատեսական բյուջեն պատկերացնելու հարցում կարևորագույն գործոնն այն է, որ Դուք պետք է կարողանաք տարանջատել իրերը, որոնց կարիքն ունեք և իրերը, որոնք ցանկանում եք ունենալ: Ձեր կարիքները բոլոր այն ամսական ծախսերն են, որոնք կապված են առաջին անհրաժեշտության ապրանքների և ծառայությունների հետ, որոնք կյանքը պահում են կայուն: Ձեր ցանկությունները

Մոդուլ 2 // Ուղեցույց (շարունակելի)

ապրանքներ և ծառայություններ են, որոնք էական չեն ամբողջ կյանքի համար, բայց դրանք հաճախ բաներ են, որոնք մարդկանց երջանկացնում են կամ կարող են, ըստ էության, կյանքն ավելի հեշտացնել կամ առանձնահատուկ դարձնել:

Երբ Դուք գումար եք ծախսում ձեռք բերելու համար այն, ինչը ցանկանում եք, և ոչ թե այն, ինչի կարիքը զգում եք, դա անվանում են **հայեցողական ծախսեր:**

Հայեցողական ծախսերի օրինակ են գազավորված ըմպելիքը և խորտիկն արագ սննդի կետում, կինոթատրոնի տոմսերը, ամառային արձակուրդը:

Կարիքներից ու ցանկություններից զատ ծախսերը տարբերակելու տարբերակ է նաև դրանք որպես հաստատուն և փոփոխուն դասակարգելը: Հաստատուն՝ դրանք նույն գումարն են կազմում ամեն ամիս, փոփոխուն՝ տատանվում են տարվա ընթացքում:

Հաստատուն ծախսերի օրինակներ են վարձավճարը, մեքենայի հետ կապված վճարները, ապահովագրավճարը:

Փոփոխական ծախսերի օրինակներ են սնունդի, վառելիքի, հագուստի ծախսը:

Ցանկություններն ու հայեցողական ծախսերը պարտադիր չէ, որ վատ բաներ լինեն: Ի դեպ, ցանկությունը կարող է գումար խնայելու հիանալի շարժառիթ լինել: Այնուամենայնիվ, չափից ավելի հայեցողական ծախսերը հեշտությամբ կարող են փոշիացնել ամսական խնայողության հնարավորությունները: Մշտապես պատշաճ ուշադրության տակ պահելով հայեցողական ծախսեր կատարելու սովորությունը՝ խնայելու Ձեր հնարավորություններն ավելի են ընդլայնվում ու ճանաչելի դառնում:

Օգտվելով ստորև բերված քննարկումից՝ օգնեք աշակերտներին հասկանալ էական ծախսերի (անհրաժեշտություն) և հայեցողական ծախսերի (ցանկություններ) միջև եղած տարբերությունը:

ԳՏԵՆԸ ՀԱՎԱՍԱՐԱԿՇՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հասկանալու համար, թե որքան է Ձեր բյուջեն հավասարակշռված, պարզապես պետք է ի մի բերել Ձեր ամբողջ եկամուտը և դրանից հանել Ձեր բոլոր ծախսերը: Ստացած թիվը Ձեր զուտ օգուտն է կամ կորուստը:

Եթե զուտ գումարը դրական մեծություն է, դա լավ նշան է: Այն ցույց է տալիս, որ Դուք ապրում եք Ձեր եկամտի շրջանակում: Այն նաև նշանակում է, որ Դուք կարող եք անգամ ավելին հատկացնել՝ խնայողության կամ պարտքը մարելու համար:

Եթե զուտ գումարը, այնուամենայնիվ, բացասական մեծություն է, նշանակում է, որ Ձեր ամսական ծախսերը գերազանցում են ամսական եկամուտը, այլ կերպ ասած՝ Դուք գործում եք վնասով: Դուք պետք է ուղիներ փնտրեք՝ Ձեր բյուջեի ծախսային հոդվածները վերանայելու կամ եկամուտներն ավելացնելու համար (կամ երկուսը միասին), հակառակ դեպքում Դուք ավելի ու ավելի շատ պարտք կկուտակեք:

Հետևողականությունը բյուջեն հաջողությամբ կազմելու գործում առանցքային գործոն է: Ինչպես ֆուտբոլիստներն են պարտավոր ամենօրյա վարժանքներով բարձր մակարդակի վրա պահել իրենց հմտությունները, իսկ մարմինները՝ պատշաճ տեսքի, այնպես էլ կարևոր է թույլ չտալ, որ Ձեր բյուջեն թորչևած տեսք ունենա: Բյուջեն յուրաքանչյուր ամիս վերստուգելով միայն կարելի է վստահ լինել, որ սեփական միջոցները խելամտորեն են կառավարվում:

Մոդուլ 2 // Վարժություններ

Բյուջեի կազմում. որտեղից է գալիս Ձեր գումարը և ու՞ր է այն գնում:

Ցուցում. պատասխանե՛ք հետևյալ հարցերին, որպեսզի կարողանաք կազմել Ձեր սեփական բյուջեն:

1. Գրանցե՛ք Ձեր ամսական եկամտի աղբյուրները ստորև ներկայացված աղյուսակում: Այնուհետև դրանք ցանկագրե՛ք իրար տակ և վերջում դու՛րս բերե՛ք «Ընդամենը ամսական եկամուտ» տող:

Եկամտի աղբյուրներ	Ամսական գումար
Աշխատավարձ	դրամ
Նպաստ	դրամ
Նվերներ	դրամ
Այլ	դրամ
Ընդամենը ամսական եկամուտ	դրամ

2. Լրացրե՛ք ստորև ներկայացված հոդվածների համար ամսական պարբերականությամբ ծախսվող գումարները: Այնուհետև դրանք գումարե՛ք իրար և վերջում դու՛րս բերե՛ք «Ընդամենը ամսական ծախսեր» տող:

Ծախսեր	Գումարը՝ մեկ ամսվա համար
Կինո, երաժշտություն և ժամանց	դրամ
Հագուստ և պարագաներ	դրամ
Գրքեր և խաղեր	դրամ
Սնունդ	դրամ
Տրանսպորտ	դրամ
Գրենական պիտույքներ	դրամ
Բարեգործություն	դրամ
Հեռախոս	դրամ
Այլ	դրամ
Ընդամենը ամսական ծախսեր	դրամ

3. Ընդհանուր ամսական եկամուտներից հանե՛ք ընդհանուր ամսական ծախսերը: Դա Ձեր «Ընդամենը խնայողություն» տողն է: Գրանցե՛ք այն այստեղ:

Ընդամենը խնայողություն	դրամ
-------------------------------	------

4. Եթե Ձեր «Ընդամենը խնայողություն» տողը ցույց է տալիս 0 գումար կամ դրանից պակաս, ուրեմն ժամանակն է վերանայել, թե որքան եք վաստակում և որքան ծախսում: Ի՞նչ փոփոխություններ կրելի է անել, որպեսզի նվազեցնե՛ք ծախսերը կամ ավելացնե՛ք եկամուտը:

Մոդուլ 2 // Քննարկում

Հարցրե՞ք աշակերտներին, թե նրանց կարծիքով ինչ դեր է խաղում ֆինանսական նպատակադրումը բյուջեի կազմման գործում: Հնարավոր պատասխաններից են. նպատակները ա) կարող են օգնել որպեսզի անհատը սահմանի ֆինանսական առաջնահերթություններ, բ) կարող են շարժառիթ տալ՝ ավելի շատ գումար մի կողմ դնելու, այսինքն՝ ինսայողության համար:

Աշակերտների կարծիքով ինչ դեր կարող է բարեգործական նվիրաբերումն ունենալ բյուջեի կազմման գործում: Նշել, որ շատ մարդիկ իրենց բյուջեից մի որոշակի մաս են առանձնացնում և այդ գումարները բարեգործական նպատակներով հատկացնում այն կազմակերպություններին, որոնց նկատմամբ իրենք ունեն վստահություն, ընդ որում՝ այդ բարեգործական նվիրատվությունները կարող են շատ երկրներում նաև հարկային օգուտներ բերել: Հարցրե՞ք աշակերտներին՝ արդյո՞ք իրենք լսել են որևէ կոնկրետ բարեգործական ընկերության, հիմնադրամի մասին, և արդյո՞ք կան նրանց մեջ այնպիսիք, ովքեր հետաքրքրված են բարեգործությամբ: Նշե՞ք, որ կան բազմաթիվ կայքեր, որտեղ նրանք կարող են ուսումնասիրել բարեգործական ընկերությունների, հիմնադրամների գործունեությունը և կատարած աշխատանքները, ինչպես նաև իմանալ ավելին նրանց մասին:

Որպես հանձնարարություն՝ որոշե՞ք, թե հետևյալ հոդվածները էական ծախսերի (անհրաժեշտություն), թե հայեցողական ծախսերի (ցանկություն) օրինակներ են: Որոշ դեպքերում քննարկե՞ք այն հանգամանքները, որոնք կարող են հայեցողական ծախսերը վերածել ոչ հայեցողական ծախսերի կամ ընդհակառակը:

Ամսագիր և գազավորված ըմպելիք [ցանկություն]

Այս ամսվա վարձավճարը [անհրաժեշտություն]

Ընթրիք ռեստորանում [ցանկություն]

Հեռախոսավճար [կարող է լինել անհրաժեշտություն կամ ցանկություն, քննարկե՞ք]

Դպրոցական գրքեր [անհրաժեշտություն]

Մոտոցիկլետի ապահովագրության վճար [անհրաժեշտություն]

Ավտոբուսի ամսական երթուղավճար [անհրաժեշտություն]

Ջեռուցման վճար [անհրաժեշտություն]

Ներբեռնվող երաժշտություն [ցանկություն]

Սառեցված պիցցա [ցանկություն]

Մեկ զույգ նոր մարզակոշիկ, եթե Ձեր հին մարզակոշիկն այլևս պիտանի չէ

[անհրաժեշտություն]

(Իսկ ինչ կասե՞ք այն մասին, որ Դուք արդեն ունեք հինգ զույգ պիտանի մարզակոշիկ)

[ցանկություն]

Մեքենայի շարժիչի յուղի փոխում [անհրաժեշտություն]

Նոր բջջային հեռախոս [ցանկություն]

(Իսկ եթե Ձեր հին բջջային հեռախոսը այլևս չի աշխատում) [անհրաժեշտություն]

Կանոնավոր մուտքագրումներ Ձեր ընթացիկ հաշվին [անհրաժեշտություն]

Մոդուլ 2 // Վիկտորինա

Պատասխանե՛ք հետևյալ հարցերին.

Ճիշտ թե սխալ. ոչ հայեցողական ծախսերը կարող են ներառել հաստատուն կամ փոփոխական ծախսեր:

Գնացքի ամսական երթուղավճարը հաստատուն^ն, թե՞ փոփոխական ծախսի օրինակ է:

Ճիշտ թե սխալ. բյուջեի հիմնական նպատակը ծախսերու տեմպը նվազեցնելն է:

Արդյո՞ք մթերային խանութը հայեցողական ծախսի օրինակ է:

Ձեր եկամտի առնվազն հր տոկոսն են մասնագետները խորհուրդ տալիս ինչպե՛ս:

Ճիշտ թե սխալ. բյուջեն սովորաբար կարող է օգնել Ձեզ ծախսել պակաս և ինչպե՛ս ավելին:

Ճիշտ թե սխալ. ազնվորեն գնահատելով Ձեր կարիքներն ընդդեմ Ձեր ցանկությունների՝ Դուք կարող եք վերահսկել չափից ավելի ծախսերը:

Ճիշտ թե սխալ. հաստատուն ծախսը նույն գումարային մեծությունն ունի յուրաքանչյուր ամիս:

Ճիշտ թե սխալ. հայեցողական ծախսը վատ բան է, և դրանից հարկ է խուսափել:

Ճիշտ թե սխալ. եթե Ձեր ամսական եկամուտը կազմում է 150 000 դրամ, ապա 15 000 դրամ խնայողությունը խելացի նպատակադրում կարող է լինել:

Ճիշտ թե սխալ. բարեգործական նվիրաբերումը, բացի ուրիշներին օգնելուց, կարող է նաև հարկային արտոնություններ ապահովել:

Մոդուլ 2 // Գրավոր վարժություն

Սցենար. լավ նորություն. Դուք ճիշտ այս պահին շահեցիք 100 000 դրամանոց առաջին մրցանակը տեղական մի բանկի կազմակերպված «Ինչպես դառնալ ավելի լավ խնայող» վերնագրով շարադրությունների մրցույթում: Այժմ ամենակարևոր հարցն է. ինչպե՞ս եք վարվելու այդ գումարի հետ: Կբաժանե՞ք գումարն ըստ կարիքների (օրինակ՝ կօզնեք կատարել Ձեր ընտանիքի որոշ կենցաղային ծախսերը) և ցանկությունների (կազմակերպել խնջույք և հյուրընկալել ընկերներին): Եվ չմոռանա՞ք խելամիտ չափի գումար առանձնացնել որպես խնայողություն:

Թվարկե՞ք ամենը՝ լինի դա անհրաժեշտություն, թե ցանկություն, ինչին ուղղվելու է Ձեր մրցանակային գումարը, և նշե՞ք յուրաքանչյուր իրի կամ իրադարձության համար նախատեսվող գումարը: Հետևե՞ք, որ Ձեր բյուջեի ընդհանուր գումարը կազմի 100 000 դրամ:

Գումարներ/ծախսումներ	Կարիք, թե՛ ցանկություն	Ծախսած գումար
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
_____	_____	_____ դրամ
Ընդամենը		_____ դրամ

Մոդուլ 2 // Պատասխաններ

Վիկտորինայի պատասխաններ.

1. ճիշտ
2. Հաստատուն
3. Սխալ: Սա կարող է լինել բյուջեի արդյունքներից մեկը, սակայն դրա հիմնական նպատակն անձնական ֆինանսների խնդիրն ավելի լավ պատկերացնելն է և վերջիններիս նկատմամբ վերահսկողությունը:
4. Ոչ
5. 10 տոկոս
6. ճիշտ
7. ճիշտ
8. ճիշտ
9. Սխալ: Այն պետք է ուշադիր գնահատել ամեն ամիս, բայց լիովին դրանից հրաժարվելն անիրատեսական է: Հայեցողական ծախս կատարելը կարող է հետ պահել լավ խնայելու հնարավորությունից:
10. ճիշտ
11. ճիշտ

Ֆինանսական Ֆուտբոլ

Մոդուլ 3 // ԽՈՒՍԱՓԵՆՔ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԾՈՒՂԱԿՆԵՐԻՑ

Սիրողական: 11-14 տարեկաններ

Մոդուլ 3 // «ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՖՈՒՏԲՈՒԼ» ԵՐԱԳԻՐ

Ֆինանսական ֆուտբոլը կրթական տեսախաղ է, որը նախատեսված է անձնական ֆինանսների հիմունքների մասին ավելի գիտելիքներ կուտակելու համար:

Այն մշակվել է այն տրամաբանությամբ, որ խաղերը կարող են լինել ուսուցման արդյունավետ գործիքներ: Ֆինանսական ֆուտբոլը աշակերտներին, ուսանողներին ներգրավում է զվարճալի, հաճելի զբաղմունքում՝ միաժամանակ տալով նրանց գիտելիքներ այնպիսի թեմաներով, որոնք էական են կյանքի կարևոր հմտություններ յուրացնելու համար:

Ֆինանսական ֆուտբոլը բարդության տարբեր մակարդակների հարցեր է առաջադրում ողջ խաղի ընթացքում: Հաջող ֆինանսական կառավարումը, ինչպես ֆուտբոլում, պահանջում է ռազմավարություն, հնարամտություն և տոկոսություն:

Հետևյալ ուսումնական ծրագիրը խաղին նախորդող մոդուլների շարք է: Նախքան Ֆինանսական ֆուտբոլ խաղալը, խորհուրդ ենք տալիս Ձեր աշակերտների, ուսանողների հետ ուսումնասիրել և լրացնել չորս կրթական մոդուլները, որպեսզի նրանք հաջող անցում կատարեն այն ֆինանսական հասկացություններին, որոնք ընդգրկվել են այս խաղում:

Մոդուլ 3 // ԽՈՒՍԱՓԵՆԸ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԾՈՒՂԱԿՆԵՐԻՑ

Համառոտ ակնարկ. այս դասին աշակերտները պատկերացում կկազմեն ֆինանսական երկու ամենամեծ ծուղակների մասին, որոնք կարող են ազդեցություն թողնել իրենց անձնական ֆինանսների վրա. խոսքը պարտքի բեռի տակ ընկնելու և անձնական տվյալները գողանալու մասին է: Նրանք կսովորեն, թե ինչպես, պահպանելով արդյունավետ ֆինանսական սովորություններ և ձեռնարկելով անվտանգության կանխարգելիչ միջոցառումներ, կարող են զերծ մնալ այս ռիսկերից: Նրանք նաև կուսումնասիրեն անձնական տվյալների գողության և պարտքի բեռի տակ լինելու կարճաժամկետ ու երկարաժամկետ հավանական ազդեցությունները, ինչպես նաև կծանոթանան այդպիսի իրավիճակները շտկելու եղանակներին, որոնցով հնարավոր լինի կրկին գտնել անձնական ֆինանսների լավ կառավարման ճանապարհը:

Տարիքային խումբ. 11–14 տարեկաններ

Տրամադրվող ժամանակ. 60 րոպե

Առարկա. տնտեսագիտություն, մաթեմատիկա, ֆինանսներ, անձնական ֆինանսների կառավարում, կիրառական հմտություններ

Ուսուցման նպատակներ.

- բացահայտել սովորություններ, որոնք կարող են ավելացնել կամ նվազեցնել պարտքի բեռի տակ ընկնելու կամ անձնական տվյալների գողության ռիսկերը,
- հասկանալ, թե ինչպես է պարտքը կամ անձնական տվյալների գողությունը ազդում Ձեր վարկային և ֆինանսական առողջության վրա,
- սովորել պարտքին և անձնական տվյալների գողությանն առնչվող ընդհանուր եզրույթները,
- ուսումնասիրել պարտքը մարելու և ինքնության գողության դեպքերի լուծման եղանակները

Նյութեր. ծրագիրը վարողները կարող են վիկտորիան և գրավոր վարժությունները որպես բաժանվող նյութ տպել և պատճենել այս փաստաթղթի հետևի մասում: Հաճախ կիրառվող ֆինանսական եզրույթների համար աշակերտները կարող են օգտվել համացանցից, օգտագործել առցանց բառարան կամ օգտվել համացանցից:

Գործնական վարժությունների պատասխանները այս փաստաթղթի վերջին էջում են:

Մոդուլ 3 // Ուղեցույց

Ֆուտբոլային խաղի ժամանակ ֆուտբոլիստները դաշտում որոշակի ռիսկերի են ենթարկվում, ինչպես հանդիպման ընթացքում վնասվածք կամ խաղի կանոնների խախտման դեպքում զգուշացում ստանալը: Իսկ ահա այնպիսի պարզ գործողությունները, ինչպես, օրինակ, նախքան դաշտ դուրս գալը մկանները տաքացնելը և խաղի կանոնների իմացությունը, անշուշտ, կարող են օգնել նվազեցնել այդ սցենարների հավանականությունը: Նմանապես, որոշակի գործողություններն ու բացթողումները կարող են բացասաբար անդրադառնալ Ձեր անձնական ֆինանսներին: Օրինակ՝ մի քանի վատ սովորույթներով, ինչպես ապրանքներ ապառիկով գնելը, եթե իրականում Ձեզ նման բան թույլ տալ չեք կարող, դրա հետ միասին անձնական բյուջեն չպլանավորելով և լավ չկառավարելով, Դուք հեշտությամբ կարող եք անցանկալի պարտքեր կուտակել: Նմանապես, պատշաճ ձևով չպահպանելով վճարային քարտի PIN գաղտնաբառը կամ էլեկտրոնային տիրույթում ընտրելով հեշտ կռահելի գաղտնաբառեր, ավելի խոցելի եք դառնում Ձեր միջոցների յուրացման և անձնական տվյալների գողության համար: Բարեբախտաբար, այդ երկու ծուղակներից էլ կարելի է հեշտությամբ խուսափել:

Բացատրեք, որ **գերպարտք ունենալը** ունենալը վիճակ է, երբ Դուք պարտք եք ավելի շատ գումար, քան Ձեր ունեցած միջոցներն են կամ քան կարող եք Ձեզ թույլ տալ վերադարձնել: Գերպարտք կունենանք, եթե իմպուլսիվ ծախսեր կատարեք՝ առանց հաշվի առնելու, թե կարող եք Ձեզ նման բան թույլ տալ կամ Դուք իրականում դրա կարիքն ունեք, թե ոչ:

Սկսեք Ձեր քննարկումը պարտքի թեմայից՝ հարցնելով աշակերտներին, թե իրենց կարծիքով ինչ է պարտքի բեռը և ինչի արդյունքում է այն առաջանում: Ինչպես են մարդիկ պարտքի բեռի տակ ընկնում:

ՀԵՌՈՒ ՄԱՑԵՔ ՊԱՐՏՔԻՑ

Երբ պարտքով գումար եք վերցնում ընկերոջից կամ ծանոթից՝ ամենավերջին էլեկտրոնային սարքը ձեռք բերելու համար, գումարը վերադարձնելու մտայնությունը հաճախ այդ պահին Ձեզ այնքան էլ չի անհանգստացնում: Սակայն պարտքով վերցրած գումարը ողջամիտ ժամանակում վերադարձնելու կամ մարելու կարողությունը կարևոր հմտություն է, որ աշակերտները պետք է յուրացնեն և գործածեն ինչպես ուսումնական վայրում, այնպես էլ դրա սահմաններից դուրս:

ԻՆՉԻՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՐՁՆԵԼ

Թեև վարկ վերցնելը կարող է վարկային պատմություն կառուցելու կարևոր միջոց լինել, սակայն այն կարող է նաև հանգեցնել անփույթ վարքագծի պատճառով գերպարտքի կուտակմանը: Անկառավարելի պարտքը չի կուտակվում մեկ գիշերում: Այն հետևանք է ժամանակի ընթացքում կայացրած ֆինանսական ոչ խելամիտ բազմաթիվ որոշումների ու ձեռք բերած սովորությունների: Ներկայացնում ենք դրական վարքագծի մի քանի դրսևորումներ, որոնք կարող եք ընդօրինակել: Դրանք Ձեզ կընծեռեն վարկային միջոցը Ձեր օգտին կիրառելու հնարավորություն՝ գերծ մնալով պարտք կուտակելու անցանկալի հեռանկարից:

Խուսափեք անհարկի գնումներից. Հիշեք, որ ցանկություններն ու կարիքները տարբեր են: Յուրաքանչյուր գնում կատարելուց առաջ հարցրեք ինքներդ Ձեզ՝

- արդյո՞ք սա այն է, ինչի կարիքն իսկապես ունեմ, թե՞ դա պարզապես «ցանկություն է»,
- կարո՞ղ եմ դա ինձ թույլ տալ,
- ինչպե՞ս եմ վճարելու դրա համար,
- այդ իրը ձեռք բերելը կարո՞ղ է ունենալ բացասական հետևանքներ:

Տնօրինեք Ձեր բյուջեն. Բյուջե կազմելն ու դրան հետևելը օգնում է, որպեսզի միշտ իմանաք, թե ծախսելու որքան գումար ունեք: Եթե ինչ-որ բան գնելու արդյունքում Ձեր բյուջեն դուրս է գալու

Մոդուլ 3 // Ուղեցույց (շարունակելի)

հավասարակշռությունից, թերևս լավ կլինի, որ կրճատեք մեկ այլ գնում կամ հետաձգեք այդ գնումը, մինչև բավականաչափ գումար խնայած կլինեք այդ նպատակի համար: Եթե պարտքերը սկսում են աճել ձնագնդի պես, դրանց վերահսկումը բարդ խնդիր է դառնում:

Ապրեք Ձեր միջոցների սահմաններում. Սա ենթադրում է անել այնպես, որ Ձեր եկամուտներն ավելին լինեն, քան ծախսերը: Եթե ապրում եք Ձեր միջոցների սահմաններից դուրս, բայց իրեր եք ձեռք բերում ապառիկ կարգով, որոնք անմիջապես չեք կարող մարել, ուրեմն ժամանակն է կրճատել ծախսերը կամ ավելացնել եկամուտը:

ՊԱՐՏԵԻ ՀԵՏԱԿԱՆՔՆԵՐԸ

Եթե լավ վարկային սովորությունը կարող է օգտակար լինել դրական վարկային պատմություն ունենալու համար, վատ վարկային սովորությունները կարող են հանգեցնել անկառավարելի պարտքի ձևավորմանը, որը կարող է բացասական տեղեկատվություն ավելացնել Ձեր վարկային պատմության մեջ և իջեցնել Ձեր վարկային սքորը: Չափից շատ պարտք կուտակելու (օրինակ՝ վճարումները չկատարելու կամ վարկային սահմանաչափերը գերազանցելու) հավանական բացասական հետևանքներից են չմարված պարտավորությունների կուտակումը, վարկի ավելի բարձր տոկոսագումարներ վճարելը, մեքենայի վարկի ավելի մեծ ամսական վճարներ կատարելը և նույնիսկ բնակարան ունենալու կամ աշխատանքի ընդունվելու հետ կապված դժվարություններ ունենալը:

ՍԵՂՄԱՑՆԵՆՔ ՊԱՐՏԸ

Եթե պարտքը սկսում է աճել ձնագնդի պես, դեռ կան Ձեր ֆինանսները վերահսկելիության դաշտ վերադարձնելու տարբերակներ: Նախևառաջ, Դուք պետք է կրճատեք ավելորդ ծախսերը: Գրի առեք ամեն մի դրամը, որ ծախսում եք յուրաքանչյուր ամիս և մատնանշեք այն իրերն ու ապրանքները, առանց որոնց Դուք կարող եք ապրել:

Այնուհետև, կարևոր է պարզաբանել, թե որքան է Ձեր ընդհանուր պարտքը, և մշակել այն մարելու ծրագիր: Շատ փորձագետներ խորհուրդ են տալիս առաջին հերթին վճարել ամենաբարձր տոկոսադրույքով պարտքերը, միաժամանակ շարունակելով կատարել մնացած պարտավորությունների գծով նվազագույն վճարումները, ինչից հետո ձեռնարկել հաջորդ ամենաբարձր տոկոսադրույքն ունեցող պարտքի մարման գործընթացը:

Պարտքերի գծով կարող եք դիմել ֆինանսական խորհրդատվության: Նման մասնագետներն օգնում են իրատեսական բյուջե կազմել և պարտք վերցրած գումարը վերադարձնելու նպատակով ծրագիր մշակել:

Եթե որևէ մեկն այնքան է խրվում պարտքի մեջ, որ արդեն ի վիճակի չէ դուրս գալ դրա բեռի տակից առանց օգնության, նրա վերջին ատյանի հնարավորությունը կարող է դառնալ սնանկության հայց ներկայացնելը: Թեպետ սնանկության վարույթը կարող է վերջ տալ պարտքին կամ նվազեցնել պարտքի գումարը, այն, այդուհանդերձ, սարսափելի վնաս է հասցնում Ձեր վարկային սքորին, երևում է Ձեր վարկային պատմության մեջ և կարող է դժվարացնել բնակարան ձեռք բերելը, նոր վարկային քարտերի հաշիվներ բացելը կամ, առհասարակ, որևէ տեսակի վարկ վերցնելը:

ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԳՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես վարկային պրոդուկտի հետ անխոհեմ վարմունքը կարող է հանգեցնել պարտքերի կուտակման, այնպես էլ անձնական տեղեկությունները սխալ համատեքստում բացահայտելը կամ սխալ անձնավորության հետ կիսելը կարող է Ձեզ ավելի խոցելի դարձնել ինքնության գողության պարագայում: Ինքնության գողերը տարբեր մեթոդներ են օգտագործում անձնական տեղեկություններն ապօրինաբար յուրացնելու համար, անընդհատ կատարելագործում են դրանք և մշակում նոր եղանակներ: Նրանք տեղեկություններ են ձեռք բերում ամենատարբեր տեղերից ու հանգամանքներում, օրինակ՝ քչփորելով

Մոդուլ 3 // Ուղեցույց (չարունակելի)

աղբ նետած Ձեր աշխատանքային թղթերը, որոնցից կարելի է կարևոր տեղեկություն վերցնել, Ձեր թիկունքի ետևից հայացք գցելով բանկոմատի ստեղնաշարին, երբ Դուք հավաքում եք գաղտնաբառը, մուտք գործելով Ձեր անձնական տեղեկությունների դաշտ ֆեյսբուքյան էջում և այլն:

Որոշ առավել տարածված խաբեությունների միջոցով չարագործներն անձնական տեղեկությունների դաշտ մուտք ունենալու համար օգտագործում են Ձեր համակարգիչը կամ սմարթֆոնը: Այդ խաբեություններից կարելի է առանձնացնել երկուսը՝ ա) ֆիշինգը, երբ որպես վստահելի կազմակերպություն (օրինակ՝ Ձեր բանկը) ներկայացող ինչ-որ սուբյեկտ էլեկտրոնային փոստով գրություն է ուղարկում և փորձում Ձեզնից կորզել անձնական կամ բանկային հաշվին վերաբերող տեղեկություններ կամ այդպիսի տեղեկությունների հաստատում, ինչի հիման վրա էլ հետագայում կարող են ստեղծվել նոր կեղծ հաշիվներ, և բ) վիշինգը: Իրական կամ ավտոմատացված զանգով փորձում են Ձեզնից նույն տեսակի տեղեկատվություն ստանալ հեռախոսով:

ՊԱՅՊԱՆԵՔ ԶԵՉ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԳՈՂՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

Չնայած նրան, որ խաբեության նորանոր ձևեր ի հայտ են գալիս օր օրի, գոյություն ունեն մեթոդներ, որոնց միջոցով կարելի է պաշտպանվել աշխատավայրում, տանը կամ առցանց:

- Եթե Ձեր կրեդիտային, դեբետային կամ հաշվարկային քարտը կորել կամ գողացվել է, այդ մասին անմիջապես տեղեկացրեք քարտը թողարկողին:
- Նախագուշակյալան նկատառումներից ելնելով՝ անվտանգ վայրում պահպանեք Ձեր վճարային բոլոր քարտերի հաշվեհամարների ցանկը, ինչպես նաև յուրաքանչյուր քարտը թողարկող հիմնարկի հեռախոսահամարները:
- Երբ պատրաստվում եք իրեր պատվիրել առցանց ռեժիմով, փնտրեք անվտանգ կայքեր, որոնք ունեն <https://> նշագրումն իրենց վեբ-հասցեում և օգտագործում են Secure Socket Layer (SSL) կոդավորումն ու վկայականները, ինչն էլ ապահովում է Ձեր գործարքների անվտանգությունը հաբերային խարդախություններից:
- Պահպանեք Ձեր հաշվեհամարները: Մի տվեք Ձեր հաշվեհամարն այս ու այն կողմ՝ Ձեզ զանգահարողին կամ էլեկտրոնային փոստով նամակ ուղարկողին: Դրանք տրամադրեք միայն այն ընկերություններին, որոնց հետ Դուք ինքներդ եք գործ ունենում: Նույնը վերաբերում է Հանրային ծառայությունների Ձեր համարանիշին և մյուս անձնական տեղեկություններին:
- Մանրատելով (shred) ոչնչացրեք բոլոր այն փաստաթղթերն ու անդորրագրերը, որոնցում Ձեր քարտի համարը կարող է արտացոլված լինել:
- Երբեք մի ուղարկեք Ձեր քարտի համարը կամ այլ անձնական տեղեկություններ էլեկտրոնային փոստի միջոցով, քանի որ դա, որպես կանոն, ապահով գործընթաց չէ:
- Պաշտպանեք Ձեր վճարային քարտերի PIN գաղտնաբառը կամ անհատական նույնականացման համարը: Գաղտնաբառեր ընտրելիս էլ ընտրեք թվանշանների այնպիսի պատահական համակցություն, որը Դուք կարող եք հիշել, սակայն որը կապված չէ անձնական տեղեկությունների, օրինակ՝ Ձեր ծննդյան ամսաթվի կամ բնակության հասցեի հետ:
Երբեք մի գրեք Ձեր PIN-ը քարտի ետնամասում կամ մի պահեք նման գրառում Ձեր դրամապանակում:
- Ստուգեք Ձեր հաշվի քաղվածքներն ամեն ամիս, իսկ վարկային զեկույցները՝ առնվազն տարին մեկ անգամ: Նման ստուգումները պետք են որևէ խարդախություն բացառելու համար:

Մոդուլ 3 // Ուղեցույց (շարունակելի)

ԻՆՉՊԵՍ ԼՈՒԾԵԼ ԻՆՔՆՈՒԹՅԱՆ ԳՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ԽՆԴԻՐԸ

Ինքնության գողությունը կարող է աներևակայելի բացասական ազդեցություն ունենալ Ձեր ֆինանսների վրա: Եթե կարծում եք, որ Ձեր անունով կարող է ինչ-որ հաշիվ օգտագործված լինել կամ Ձեր ինքնությունը կարող է գողացված լինել, այստեղ արագ գործելը և համապատասխան կազմակերպություններին տեղեկացնելը կարևոր է:

• Զայլ 1 – Ծանուցե՛ք հաշվի թողարկողներին.

Տեղեկացրե՛ք բանկին, վարկային կազմակերպությանը կամ հաշվի այլ թողարկողներին այն մասին, որ, Ձեր կարծիքով, Ձեր անվամբ օգտագործվել է Ձեր հաշիվը, և ինդրե՛ք նրանց փակել այդ հաշիվը և բացել նորը՝ մեկ այլ հաշվեհամարով: Նաև փոխե՛ք գողության ենթարկված հաշիվների հետ կապված գաղտնաբառերը:

• Զայլ 2 – Կապվե՛ք վարկային բյուրո, մեր երկրում՝ ԱԶՌԱ վարկային բյուրո

Ինքնության գողերը կարող են, մեծ ջանքեր ներդնելով, Ձեր անունից հաշիվներ բացել, վարկեր վերցնել: Սա բացառելու համար կարող եք Կարկային բյուրոյից պահանջել զեկույց՝ պարզելու, թե որտեղից է կատարվել Ձեր վերաբերյալ հարցում:

Վերցրե՛ք Ձեր վարկային զեկույցը, ուշադիր ուսումնասիրե՛ք այն՝ սխալները, կեղծ գործունեությունը կամ անձանոթ աղբյուրներից վարկային հարցումները բացառելու համար:

Մոդուլ 3 // Զննարկում

Վարկ. բացահայտենք պարտքային լավ ու վատ քայլերը

Հուշում. ուսումնասիրեք ստորև ներկայացված վարկային սցենարները և մատնանշեք այն դրական ու բացասական ազդեցությունները, որ յուրաքանչյուր որոշում կարող է ունենալ Ձեր անձնական ֆինանսների ապագայի վրա:

Սցենար 1

Արմանը վերջերս է տեղափոխվել իր առաջին բնակարան և ցանկանում է հյուրասենյակի համար գնել հարթ էկրանով հեռուստացույց: Նա աշխատում է, բայց քոլեջի ուսման վարձի, գրքերի ու վարձակալության հետ կապված ծախսերի պատճառով նրա միջոցները գնալով ավելի սուղ են դառնում: Արմանը որոշում է օգտվել տեղի էլեկտրոնիկայի խանութի ֆինանսավորման առաջարկից և իր հավանած հեռուստացույցը գնում է վարկային գծի միջոցով: **Ինչ եք կարծում, սա պարտքային լավ, թե՞ վատ քայլ է: Ինչու՞:**

***Պատասխան.** Նոր հեռուստացույց ունենալու Արմանի ձգտումը ցանկություն է և, հետևաբար, ոչ այնքան հաջող գնում, մասնավոր, եթե դրա համար օգտագործվել է վարկային գիծ: Հաշվի առնենք, որ նրան գումարն ավելի շատ հարկավոր է վարձակալության, ուսման վարձի և գրքերի համար: Եթե Արմանն ի վիճակի չլիներ մարել վարկը, ապա դա կարող է բացասաբար անդրադառնալ նրա վարկային պատմության վրա:*

Սցենար 2

Վարդանը նոր է ավարտել քոլեջը և մարքեթինգային ընկերությունում աշխատանքի է անցել որպես գրաֆիկական դիզայներ: Նա ցանկանում է գնել 15 000 000 դրամ արժողությամբ բնակարան, որը մոտ է իր նոր աշխատանքի վայրին: Նա խնայել է այնքան գումար, որը բավարար է գումարի 20% կանխավճարը կատարելու համար: Վարդանը մտադրվել է 12 000 000 դրամի վարկ կամ հիփոթեկային վարկ վերցնել՝ Նշված բնակարանը ձեռք բերելու համար: **Ինչ եք կարծում, սա պարտքային լավ, թե՞ վատ քայլ է: Ինչու՞:**

***Պատասխան.** Վարդանը կայուն աշխատանք ունի և կանխավճար կատարելու համար պատկառելի գումար, միևնույն ժամանակ բնակարան ձեռք բերելը լավ ներդրում է նրա համար: Բնակարանային վարկը Վարդանին հնարավորություն կտա շարունակել կառուցել իր վարկային պատմությունը:*

Սցենար 3

Նորան լսել է, որ բազմաթիվ վարկային քարտային գծեր ունենալը վարկային պատմությունն ձևավորելու լավ միջոց է: Նա ներկայումս ունի հինգ վարկային քարտային գիծ, բայց երբեմն մոռանում է ժամանակին կատարել իր վճարումները և սովորաբար յուրաքանչյուր քարտի վրա ունի մնացորդ: Նրա սիրած խանութն առաջարկում է 20 000 դրամանոց նվեր քարտ իր հաջորդ գնումը կատարելու համար՝ խոստանալով, որ ապագայում ևս նվերներ կտրամադրի, եթե Նորան վարկային քարտային գիծ բացի: Նա որոշում է ունենալ այդ խանութի հետ համագործակցության ադյունքում առաջարկված նոր վարկային քարտային գիծը՝ զեղչերից օգտվելու համար: **Ինչ եք կարծում, սա պարտքային լավ, թե՞ վատ քայլ է: Ինչու՞:**

***Պատասխան.** Զանի որ Նորան արդեն հինգ վարկային քարտային գիծ ունի և երբեմն ուշացումով է վճարում իր հաշիվները, մեկ այլ վարկ վերցնելը կարող է հավանական վնաս հասցնել նրա վարկային սքորին, եթե Նորան շարունակի ուշացումներով կատարել իր վճարումները:*

Մոդուլ 3 // Վիկտորինա

Պատասխանե՛ք հետևյալ հարցերին.

Ե՞րբ և ո՞րտեղ կօգտագործեք ինքնության գողության տարածված ձևեր են:

Ե՞րբ և ո՞րտեղ կօգտագործեք Ձեր բանկային հաշվի տեղեկությունների և PIN գաղտնաբառի մասին դպրոցում ընկերոջ հետ կիսվելը ռիսկային քայլ չէ:

Ի՞նչ սովորությունն գիտեք, որը Ձեզ կարող է պարտքի բեռի տակ ընկնելու մեծ ռիսկի հասցնել:

Թվարկե՛ք երեք բան, որ մարդիկ կարող են անել ինքնության գողության հանգամանքի զոհ դառնալու ռիսկը նվազեցնելու համար:

Ե՞րբ և ո՞րտեղ կօգտագործեք Ձեր պարտադիր չէ, որ վճարային քարտ ունենաք՝ ինքնության գողության հանգամանքի զոհ դառնալու համար:

Եթե Ձեր բանկն էլեկտրոնային նամակ է ուղարկում Ձեզ՝ պահանջելով պատասխանել անձնական տեղեկություններ ներառող հարցերի, արդյո՞ք նման գործողությունն ապահով է:

Ե՞րբ և ո՞րտեղ կօգտագործեք ինքնության գողությունից պաշտպանվելու եղանակներից է:

Ե՞րբ և ո՞րտեղ կօգտագործեք Ձեր վարկային քարտի միջոցով արձակուրդ վերցնելը, որի դիմաց Դուք չեք կարողանալու վճարել մոտակա ժամանակներս, «պարտքային վատ քայլի» օրինակ է:

Ե՞րբ և ո՞րտեղ կօգտագործեք Ձեր լավագույն գաղտնաբառն այն է, որը երբեք չեք մոռանա, օրինակ՝ Ձեր հասցեն, ծննդյան օրը կամ Ձեր ընտանի կենդանու անունը:

_____ այն է, ինչ կարող է տեղի ունենալ, երբ Դուք վարկ օգտագործեք Ձեր միջոցներից ու հնարավորություններից դուրս ծախսեր անելու համար:

Մոդուլ 3 // ԳՐԱՎՈՐ ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ

Օգտագործելով ինքնության գողության վտանգների մասին ստացած գիտելիքները՝ գրե՛ք մի իրատեսական սցենար, ըստ որի Դուք կարծում եք, որ Ձեր վարկային քարտի հաշիվներից մեկը յուրացվել և շահագործվում է: Մտքում գծագրե՛ք այն քայլերը, որ անհրաժեշտ է ձեռնարկել համապատասխան մարմիններին (օրինակ՝ քարտ թողարկողին և վարկային բյուրոյին) դիմելու համար, ինչպես նաև այն գործողությունները, որոնք Դուք պետք է ձեռնարկե՛ք, եթե կասկածում եք, որ Ձեր անձնական տվյալները կարող են գողացված լինել:

Սցենար. _____
_____
_____

Քայլ 1. Ձեր հաշիվը յուրացվել և շահագործվում է: Ի՞նչ պետք է անել առաջին հերթին՝ ինքներդ Ձեզ և Ձեր ֆինանսները պաշտպանելու համար:

_____

Քայլ 2. Ի՞նչ պետք է անել հաջորդ քայլով՝ հավաստիանալու համար, որ Ձեր հաշիվները չեն վտանգվել:

_____

Քայլ 3. Եթե Դուք որոշել եք, որ ինչ-որ մեկը, իսկապես, գողացել է Ձեր հաշվից կամ Դուք այսպես թե այնպես դարձել եք ինքնության գողության հանգամանքի զոհ, ի՞նչ է պետք անել հաջորդ քայլով:

_____

Քայլ 4. Ի՞նչ պետք է անեք, որպեսզի ի վիճակի լինեք շարունակաբար վերահսկել Ձեր վարկը:

_____

Մոդուլ 3 // Պատասխաններ

Վիկտորինայի պատասխաններ.

1. Ճիշտ
2. Սխալ
3. Հետևյալներից ցանկացածը՝ ծախսել Ձեր միջոցներից ու հնարավորություններից դուրս, չկազմել անձնական, վարկային քարտերի գծով նվազագույն վճարումներ կատարելը և մայր գումարը շուտ մարել չփորձելը, վարկն անխոհեմաբար օգտագործելը
4. Պարբերաբար ստուգել հաշիվների քաղվածքները կամ վարկային զեկույցը, խուսափել անձնական տեղեկություններ տրամադրելուց, ինսամբով ընտրել գաղտնաբառերը և պաշտպանել դրանք
5. Ճիշտ
6. Ոչ
7. Ճիշտ
8. Ճիշտ
9. Սխալ
10. Պարտք

Գրավոր վարժության պատասխաններ.

1. Դիմեք Ձեր քարտը թողարկողին և վերջինիս խնդրեք փակել այդ հաշիվը և բացել նորը՝ մեկ այլ հաշվեհամարով: Փոխեք նաև ցանկացած այլ հարակից գաղտնաբառեր կամ PIN համարներ:
2. Վերցրեք Ձեր Վարկային զեկույցը վարկային քյուրոյից (տարեկան մեկ անգամ կտրվածքով այն Ձեզ կտրամադրվի անվճար) և ուսումնասիրեք դրանք՝ Ձեր պարտավորությունների մասին վարկային քյուրո փոխանցված տվյալների ամբողջականությունը և արժանահավատությունը ստուգելու նպատակով:
3. Դիմեք ֆինանսական կառույցին, ուստիկանություն, կարող եք դիմել նաև Ֆինանսական համակարգի հաշտարարի գրասենյակ:
4. Ամեն տարի վերցրեք Ձեր վարկային զեկույցն ու ուսումնասիրեք այն:

Ֆինանսական Ֆուտբոլ

Մոդուլ 4 // ՈՐՔԱՐՆ Է ՁԵՐ ՎԱՐԿՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ
Սիրողական: 11-14 տարեկաններ

Մոդուլ 4 // «ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՖՈՒՏԲՈՒԼ» ԵՐԱԳԻՐ

Ֆինանսական ֆուտբոլը կրթական տեսախաղ է, որը նախատեսված է անձնական ֆինանսների հիմունքների մասին ավելի գիտելիքներ կուտակելու համար:

Այն մշակվել է այն տրամաբանությամբ, որ խաղերը կարող են լինել ուսուցման արդյունավետ գործիքներ: Ֆինանսական ֆուտբոլը աշակերտներին, ուսանողներին ներգրավում է զվարճալի, հաճելի զբաղմունքում՝ միաժամանակ տալով նրանց գիտելիքներ այնպիսի թեմաներով, որոնք էական են կյանքի կարևոր հմտություններ յուրացնելու համար:

Ֆինանսական ֆուտբոլը բարդության տարբեր մակարդակների հարցեր է առաջադրում ողջ խաղի ընթացքում: Հաջող ֆինանսական կառավարումը, ինչպես ֆուտբոլում, պահանջում է ռազմավարություն, հնարամտություն և տոկոսություն:

Հետևյալ ուսումնական ծրագիրը խաղին նախորդող մոդուլների շարք է: Նախքան Ֆինանսական Ֆուտբոլ խաղալը, խորհուրդ ենք տալիս Ձեր աշակերտների, ուսանողների հետ ուսումնասիրել և լրացնել չորս կրթական մոդուլները, որպեսզի նրանք հաջող անցում կատարեն այն ֆինանսական հասկացություններին, որոնք ընդգրկվել են այս խաղում:

Մոդուլ 4 // ՈՐՔԱ՞Ն Է ՁԵՐ ՎԱՐԿՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Համառոտ ակնարկ. այս դասին աշակերտները պատկերացում կկազմեն այն մասին, թե ինչ է վարկը, ինչպես է ձևավորվում և պահպանվում անձնական վարկունակությունը, և թե ինչպես է վարկը համարվում ապահովված: Այս դասը նախատեսում է նաև ռազմավարություններ, որոնք կօգնեն Ձեզ հասկանալ վարկային պատմությունը և այն բարելավելու միջոցները՝ ավելի բարվոք ֆինանսական հեռանկար կառուցելու համար:

Տարիքային խումբ. 11-14 տարեկաններ

Տրամադրվող ժամանակ. 60 րոպե

Առարկա. տնտեսագիտություն, մաթեմատիկա, ֆինանսներ, անձնական ֆինանսների կառավարում, կյանքի հմտություններ

Ուսուցման նպատակներ.

- հասկանալ վարկունակության իմաստը,
- իմանալ վարկի երեք C-երը,
- որոշել՝ երբ կարելի է և երբ չի կարելի օգտվել վարկից,
- հասկանալ վարկի գնահատականների և վարկային զեկույցների նպատակը:

Նյութեր. ծրագիրը վարողները կարող են վիկտորինան և գրավոր վարժությունները որպես բաժանվող նյութ տպել և պատճենել այս փաստաթղթի հետևի մասում: Հաճախ կիրառվող ֆինանսական եզրույթների համար աշակերտները կարող են օգտվել համացանցից, օգտագործել առցանց բառարան կամ օգտվել համացանցից:

Գործնական վարժությունների պատասխանները այս փաստաթղթի վերջին էջում են:

Մոդուլ 4 // Ուղեցույց

Ֆուտբոլում, ինչպես և այլ մարզաձևերում, վիճակագրությունն օգտագործում են ֆուտբոլիստների անհատական կատարողականը գնահատելու, ինչպես նաև թիմի տեղը լիգայի մրցաշարային աղյուսակում որոշելու համար: Ինչպես խաղացողին բնութագրում է բարձր մակարդակով անցկացրած խաղերի քանակը, այդպես էլ թիմին բնութագրում է մրցաշարային աղյուսակում իր դիրքը:

Ձեր վարկային պատմության սկիզբը դրվում է այն պահից, երբ Դուք վարկ եք ստանում՝ անկախ նրանից, թե ինչ տեսակի վարկային պրոդուկտներ են դրանք՝ վարկային քարտեր, ուսանողական վարկեր, վարկային գծեր: Ձեր վարկային պատմությունը որոշ առումներով նման է մարզիկի ֆուտբոլային վիճակագրությանը: Ուսումնասիրելով Ձեր վարկային զեկույցը, որտեղ զետեղված է Ձեր՝ վերջին 5 տարիների վարկային պատմությունը՝ վարկատուն կարող է չափել և գնահատել, թե որքան է հավանականությունը, որ Դուք կկարողանաք վերադարձնել վարկի գումարը, պարտքը: Մեր երկրում վարկային պատմությունը հավաքագրում է, վերջինիս հիման վրա վարկային զեկույց է տրամադրում ԱՔՌԱ վարկային բյուրոն (HYPERLINK “http://www.acra.am” www.acra.am): Ինչպես Ձեր վարկային զեկույցը, այնպես էլ վարկային սքորը, որոնց հիմքում Ձեր անցած ֆինանսական պարտավորվածություններն են, պատկերացում են տալիս այն մասին, թե որքան ռիսկային եք Դուք՝ վարկերի տրամադրման տեսանկյունից:

Վարկունակությանը վնաս հասցնող սխալներից խուսափելը հույժ կարևոր ունակություն է, քանզի վարկային պատմության մեջ արտացոլվում են հարցման պահին նախորդող 5 տարիների վարկային տվյալները:

Վարկունակ լինելու առավելությունները.

Բարձր վարկունակությունը մեծացնում է վարկ ստանալու կամ ավելի լավ պայմաններով վարկ ստանալու հավանականությունը: Եթե Դուք պատշաճ կերպով կատարել եք Ձեր պարտավորությունները, ունեք համապատասխան միջոցներ, կարգավիճակ, ապա հեշտությամբ և արագ կարող եք հավակնել առավել բարենպաստ պայմաններով վարկավորման: Դա կարող է արտահայտվել վարկի ավելի ցածր տոկոսադրույքով, մարման երկար ժամկետով կամ պարզեցված փաստաթղթաշրջանառությամբ:

Վարկունակ չլինելու անհարմարությունները.

Բացասական տվյալներ պարունակող վարկային պատմությունը կարող է հետագայում խոչընդոտ լինել ֆինանսական ծառայություններից օգտվելիս: Այն կարող է հիմք լինել նոր ստացվող վարկերի պայմանների խստացման կամ ընդհանրապես չտրամադրման համար:

Ի դեպ, եթե Դուք տրամադրել եք երաշխավորություն այլ անձին տրամադրվող վարկի համար, ապա հաշվի առեք այն հանգամանքը, որ այդ վարկի վերաբերյալ տեղեկությունները (այդ թվում մարումների վերաբերյալ) արտացոլվում են Ձեր վարկային պատմության մեջ:

Մոդուլ 4 // Զննարկում

Ստեղծենք, պահպանենք և ապահովենք մեր վարկը

Երբ վարկատուները քննարկում են վարկ կամ վարկային-քարտային գիծ ստանալու Ձեր հայտը, նրանք հիմնական մտահոգությունը մեկն է՝ արդյո՞ք պատշաճ կերպով կկատարեք Ձեր վճարումները և կմարեք վարկային պարտավորությունը: Այլ կերպ ասած՝ Դուք վարկունակ եք: Վարկատուներն իրենց այս կարևոր որոշումը կայացնելիս օգտագործում են մի շարք գործիքներ և դիտարկում բազմազան գործոններ:

Վարկի երեք C-երը հաշվի են առնվում՝ Ձեր վարկունակությունը որոշելու համար

Տալ հավանություն Ձեր՝ ավտովարկ կամ ուսանողական վարկ ստանալու հայտին: Արդյո՞ք Դուք հարմար թեկնածու եք աշխատանքի համար: Որոշում կայացնողները գնահատման գործընթացում քննարկում և դիտարկում են հետևյալ երեք տարրերը.

- բնավորություն (Character)՝ ինչպես եք կատարում ֆինանսական պարտավորությունները,
- կապիտալ (Capital)՝ ինչ միջոցներ ունեք, այդ թվում՝ անշարժ գույք, խնայողություններ և ներդրումներ,
- կարողություն (Capacity)՝ որքան պարտք եք ի վիճակի կառավարել՝ ելնելով Ձեր եկամտի մակարդակից:

Բնավորություն

Բնավորությունը գնահատական է տալիս նրան, թե ինչ հավանականությամբ կմարեք Ձեր պարտքերը: Պոտենցիալ վարկատուներն ուսումնասիրում են Ձեր անցած պատմությունը, ինչպես նաև կատարում հետևյալ հարցադրումները.

- Նախկինում վարկ օգտագործել եք,
- Ձեր վճարումները կատարում եք ժամանակին,
- Երբևիցե հայտարարվել եք սևանկ,
- կարող եք տրամադրել երաշխավորագրեր,
- որքան ժամանակ եք ապրում Ձեր ներկա հասցեում,
- որքան ժամանակ է, որ Ձեր ներկա աշխատանքին եք:

Կապիտալ

Վարկատուները հաճախ են ցանկանում իմանալ, թե արդյո՞ք ունեք այնպիսի ակտիվներ, որոնք կարող են օգտագործվել որպես վարկի ապահովման միջոց, եթե կորցնեք աշխատանքը կամ ուշացնեք վարկի վճարումը:

- Ի՞նչ գույք ունեք, որը կարող է օգտագործվել որպես վարկի ապահովում:
- Ունե՞ք արդյո՞ք խնայողական հաշիվ:
- Ունե՞ք արդյո՞ք ներդրումներ, ինչը կարող է օգտագործվել որպես գրավ:

Կարողություն

Կարողությունը գնահատական է տալիս նրան, թե որքան պարտք կարող եք ունենալ, կառավարել՝ ելնելով Ձեր ֆինանսական վիճակից: Վարկատուներն ուզում են իմանալ՝ արդյո՞ք Դուք ունեք կանոնավոր աշխատանք, որը Ձեզ բավարար եկամուտ է ապահովում՝ Ձեր վարկի հետ կապված ծախսերը հոգալու համար:

- Ունե՞ք արդյո՞ք կանոնավոր աշխատանք կամ կայուն եկամուտ:
- Որքան եք վաստակում:

Մոդուլ 4 // Զննարկում (շարունակելի)

- Այլ վարկային վճարումներ կատարում եք: Եթե այո, քանիսն են դրանք:
- Ապրուստի ինչ ընթացիկ ծախսեր եք կատարում:
- Ի՞նչ ընթացիկ պարտքեր ունեք:
- Զանձի հոգի կա Ձեր խնամակալության ներքո:

Վարկային գնահատականներ և զեկույցներ

Ձեր վարկային պատմության վերաբերյալ մանրամասներն ամփոփվում են Ձեր վարկային զեկույցում, և վարկատուները կամ դրա կարիքն ունեցողները կարող են ուսումնասիրել այն համապատասխանաբար՝ վարկ կամ վարկային քարտ տրամադրելիս, ինչպես նաև այլ դեպքերում (օրենքով սահմանված դեպքում Ձեր համաձայնությունը ստանալուց հետո): Դուք կարող եք տարին մեկ անգամ անվճար ստանալ մեկ վարկային զեկույց: Լավ կլինի պարբերաբար ստուգել վարկային զեկույցը, որպեսզի հավաստիանաք, որ այն չի պարունակում ոչ ճշգրիտ տեղեկատվություն կամ խարդախ գործարքներ, որոնք կարող են բացասաբար ազդել Ձեր վարկային պատմության վրա:

Ձեր վարկային սքորը թիվ կամ միավոր է, որը վարկատուներին օգնում է հասկանալ Ձեզ վարկ տրամադրելու ռիսկայնությունը: Հայաստանում կիրառվում է ԱԶՌԱ Սքորը, որը գործում է 400-ից մինչև 850 միջակայքում: Որքան բարձր է Ձեր սքորը, այնքան բարվոք է Ձեր վարկունակությունը: Եթե Ձեր գնահատականը ցածր է, ուրեմն հարկ է վարկունակության աստիճանը բարձրացնել՝ վճարումները ժամանակին կատարելով: Ժամանակի ընթացքում այստեսակ սովորությունը կօգնեն Ձեզ բարելավել Ձեր վարկային սքորը:

ՎԱՐԿՈՒՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵԼՈՒ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

Վճարեք պարտքերը

Յուրաքանչյուր ամիս մարեք Ձեր վարկային քարտի մնացորդներն ամբողջությամբ: Աշխատեք կատարել Ձեր վճարումներն առանց անգամ մեկ օր ուշացման: Պարտատերերը նայում են Ձեր վարկի մնացորդի ու վարկային սահմանաչափի միջև առկա բացվածքը: Վարկային քարտերը խոհեմաբար օգտագործվելու դեպքում նպաստում են Ձեր վարկունակությանը:

Ծախսեք ավելի քիչ, քան վաստակում եք

Սեփական միջոցների ու հնարավորությունների սահմաններում ապրելը թույլ է տալիս Ձեզ խնայել ավելին, և ինչպես զումարի առկայությունը նպաստում է վերը նշված բոլոր երեք C տարրերի բարելավմանը:

Կատարեք Ձեր վճարումները ժամանակին

Հիշեք, որ մեկ օր ուշացումն անգամ կարող է ազդել Ձեր վարկային պատմության վրա: Եթե չեք կարողանում Ձեր վճարումները կատարել ժամանակին, նախքան ուշ վճարում կատարելը գանգահարեք վճարումն ընդունող ընկերություններից յուրաքանչյուրին և բացատրեք իրավիճակը: Որոշ դեպքերում կարելի է ձեռք բերել փոխադարձ համաձայնություն, որը Ձեզ թույլ կտա վճարել այնքան, որքան ի վիճակի կլինեք տվյալ պահին: Եվ, քանի որ Ձեր գործողություններում ի հայտ է գալիս պատասխանատու վերաբերմունք և պատշաճ հոգածություն տվյալ խնդրի նկատմամբ, Դուք, ամենայն հավանականությամբ, չեք վնասի Ձեր վարկունակությունը, քանի որ այն կտուժի ոչ ավելի, քան ուշացած կամ բաց թողնված վճարման պարագայում:

Խուսափեք սնանկությունից

Սնանկությունն իրավական վիճակ է, որը տրվում է դատական կարգով, երբ հայտարարվում է, որ Դուք ի վիճակի չեք կամ այլևս անկարող եք ետ վճարել պարտքերը Ձեր պարտատերերին: Սնանկությունը վերջին ատյանն է: Շատ դեպքերում սնանկանալուց կարելի է խուսափել:

Մոդուլ 4 // Վիկտորինա

Պատասխանե՛ք հետևյալ հարցերին.

Ճիշտ թե սխալ. վարկային հին հաշիվները գործող վիճակում պահելը, նույնիսկ եթե դրանք գրոյական մնացորդ ունեն, կարող են դրականորեն նպաստել Ձեր վարկային պատմությանը:

Ճիշտ թե սխալ. վարկային քարտի վրա մեծ ծավալով պարտք ունենալն օգնում է Ձեր վարկունակությանը:

Ճիշտ թե սխալ. վարկատուներին զանգահարելը, երբ Դուք չեք կարողանում կատարել տվյալ վճարումը, լավ քայլ է Ձեր վարկունակությունը պահպանելու ճանապարհին:

Ճիշտ թե սխալ. տունը համարվում է կապիտալ:

Ճիշտ թե սխալ. եթե Ձեր վարկունակությունը ցածր մակարդակում է, Ձեր վարկային քարտի տոկոսադրույքը նույնպես փոքր կլինի:

Ճիշտ թե սխալ. մնանկությունը պարտքերը կառավարելու լավագույն եղանակն է:

ԱԲՌԱ Սթորի միավորները գործում են _____-ից մինչև _____ միջակայքում:

Ճիշտ թե սխալ. Ձեր սթոր գնահատականը և վարկային զեկույցը կարող է օգտագործվել պարտատերերի կողմից՝ Ձեր վարկունակությունը որոշելու համար:

Մոդուլ 4 // Գրավոր վարժություն

Բնավորությունը, կապիտալը և կարողությունը վարկի երեք C-երն են, որոնց վարկատուներն օգտագործում են հաճախորդի վարկունակությունը գնահատելու համար:

Բնավորությունը ցույց է տալիս, թե ինչպես էք կառավարել Ձեր գումարներն անցյալում: Դուք ժամանակին էք կատարել Ձեր վճարումները: Դուք ունեցե՞լ էք վարկային քարտ: Դուք երբևէ սնանկության հայց ներկայացրե՞լ էք: Որքան ժամանակ էք բնակվել Ձեր տանը և աշխատել ներկայիս աշխատավայրում:

Կապիտալը վերաբերում է այն ակտիվներին, որոնք Ձեզ են պատկանում: Այդպիսիք են անշարժ գույքը, ինսայդությունները և ներդրումները: Վարկատուներն ուզում են հավաստիանալ, որ Դուք համապատասխան միջոցներ ունեք վարկը մարելու համար:

Կարողությունը գնահատում է Ձեր ընթացիկ ֆինանսական վիճակը և թե որքան պարտք էք ի վիճակի կառավարել՝ ելնելով Ձեր եկամտից: Ունե՞ք աշխատանք: Որքան է Ձեր աշխատավարձը: Ի՞նչ այլ պարտքեր ունեք: Ունե՞ք երեխաներ կամ այլ անձինք, ովքեր Ձեր հոգածության ներքո են:

Քննարկեք հետևյալ կետերից յուրաքանչյուրը և որոշե՞ք՝ դրանք կարո՞ղ են դեր խաղալ վարկունակությունը որոշելու հարցում, և թե՞ այո, ապա ի՞նչ կատեգորիայի տակ է այն մտնում: Որոշ դեպքերում հնարավոր է երկու պատասխան:

Օրինակ.	Բնավորություն	Կապիտալ	Կարողություն	Ոչ մեկը
Արմանը սնանկության հայց է ներկայացրել 4 տարի առաջ:	X			
Դենիելն իր բոլոր վճարումները կատարում է ժամանակին:				
Մարթան վարկ է վերցրել՝ նոր ավտոմեքենա ձեռք բերելու համար:				
Դավիթն ունի չորս փոքր երեխա:				
Նորան կարող է խոսել ինչպես անգլերեն, այնպես էլ իսպաներեն:				
Էրիկն ունի բնակարան և մի փոքր ամառանոցային տնակ:				
Լուիզիայի տարեկան աշխատավարձը կազմում է 5 000 000 դրամ:				
Ջակոբը վերջին տասնամյակում օգտագործել է վեց վարկային քարտ:				
Աննան անցած տարվա ընթացքում փոխել է երեք աշխատանք:				
Բաբկենը որպես ժառանգություն ստացել է իր պապի հազվագյուտ և արժեքավոր ռոք հավաքածուն:				
Յանայի «Այ Զյու»-ն կազմում է 169:				

Մոդուլ 4 // Գրավոր վարժություններ

Վիկտորինայի պատասխաններ.

1. Ճիշտ
2. Սխալ
3. Ճիշտ
4. Ճիշտ
5. Սխալ
6. Սխալ
7. 300-ից մինչև 850
8. Ճիշտ

Վարժության պատասխաններ.

Օրինակ.	Բնավորություն	Կապիտալ	Կարողություն	Ոչ մեկը
Արմանը սնանկության հայց է ներկայացրել 4 տարի առաջ:	X			
Դենիելն իր բոլոր վճարումները կատարում է ժամանակին:	X			
Մարթան վարկ է վերցրել՝ նոր ավտոմեքենա ձեռք բերելու համար:			X	
Դավիթն ունի չորս փոքր երեխա:			X	
Նորան կարող է խոսել ինչպես անգլերեն, այնպես էլ իսպաներեն:				X
Էրիկն ունի բնակարան և մի փոքր ամառանոցային տնակ:		X		
Լուիզիայի տարեկան աշխատավարձը կազմում է 5 000 000 դրամ:		X	X	
Հակոբը վերջին տասնամյակում օգտագործել է վեց վարկային քարտ:	X			
Աննան անցած տարվա ընթացքում փոխել է երեք աշխատանք:	X		X	
Բաբկենը որպես ժառանգություն ստացել է իր պապի հազվագյուտ և արժեքավոր ռոք հավաքածուն:		X		
Յանայի «Այ Զյու»-ն կազմում է 169:				X